

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תצוה - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : תצוה

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.
הלכות שבת ג'

ז' אדר ופרשת תצוה

השבוע חל ז' אדר, והוא יום פטירתו של משה רבנו. ידוע הדבר, שלעולם תחול פרשת תצוה בשבוע בו יחול יום פטירתו של משה רבנו, בין בשנה מעוברת ובין בשנה פשוטה. והנה, הזוהר הקדוש כותב על פרשת תצוה שהיא "פרשה מעלייתא" כי בה נצטוו ישראל על בניית המשכן, והיה ראוי להכתב שמו של משה רבנו על כל מלה ומלה בפרשה, אלא שביקש משה רבנו למחות את שמו מפרשה זו, כמו שכתוב 'ואם אין מחני נא מספרך' (שמות ל"ב). וז"ל: (זוהר שיר השירים דף א' ע"א) "פתח ואמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. קללה דא על תנאי וקב"ה מחיל לחוביהון בגיניה דמשה ואעפ"כ אתמחי מפרשתא מעלייתא באורייתא בפיקודא דעובדא דמשכנא ואיהי פרשת ואתה תצוה דהוה ליה למיכתב שמיה דמשה בכל מלה ובכל פיקודא ופיקודא דתמן ואתמחי מכל ההיא פרשתא דלא אדכר תמן" עי"ש (ועיין עוד בזוהר פנחס דף רמ"ו ע"א).

ז' אדר – סעודה לחברא קדישא

נוהגים אנשי 'חברא קדישא' לעשות יום טוב וסעודה ביום ז' אדר. ומה מצאו לשמוח ביום זה, והלוא מלאכתם מלווה תדיר בצער ויגון עם אבלם של משפחות הנפטרים? אלא, ששונה פטירתו של רבן של ישראל יותר מפטירתם של המתים שעסוקים בהם מדי יום. על משה רבנו נאמר (משלי י', ח') 'חכם לב יקח מִצוֹת', וכותב שם רש"י וז"ל: "חכם לב יקח מצות - משה רבינו שכל ישראל היו עוסקין בביזת מצרים והוא היה עוסק במצות שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף".

והנה, היה בביזת מצרים מצוה שכן נצטוו לצאת ברכוש גדול, אבל מרע"ה לא התפעל מזה וטען שרק למי שהיה משועבד היה חלק בביזת מצרים, אבל לו אין זכות כיון שהוא לא נשתעבד, אבל אמר לו הקב"ה שזה מצוה שלא קשורה לשעבוד. ולמרות הכל, לא הלך להתעסק בביזת מצרים, אלא התעסק בנשיאת עצמות יוסף, והרויח בזה שתי מצוות, האחת, שבז להבלי העולם הזה, ועוד שהתעסק בעצמות יוסף. על כן, נכון וראוי לאנשי 'חברא קדישא' לעשות סעודה ביום פטירתו של משה רבנו, שהיה חכם לב והעדיף מצוות על הבלי העולם. ובאותו יום שנפטר משה רבינו אנשי החברא קדישא לא "עבדו" כי הקב"ה קבר את משה רבינו (עיין רש"י דברים פרק ל"ד פסוק ו', וסוטה דף י"ג ע"ב וי"ד ע"א).

חיבור האפוד – חיבור לתורה

אחת המלאכות המורכבות שבכלי המשכן היתה מלאכת עשיית האפוד, והתורה מאריכה בה במיוחד, וממלאכה זו ניתן ללמוד אורחות חיים על פי דרך התורה. התורה כותבת: (שמות כח, ו-י"ב) "וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב. שְׁתֵּי כְתָפֹת חֹבֶרֶת יִהְיֶה לוֹ אֶל שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֹבֶרֶת". הנה התורה דורשת שחלקי האפוד יהיו מחוברים האחד לשני קשר בל ינותק, ומזה צריכים ללמוד שעלינו להיות 'מחוברים' ודבוקים לתורת ישראל ולצדיקים.

שופטים לא יזוּו כלל ממשפטי התורה

גם במלאכת החושן התורה מאריכה וכותבת: (שמות כח, טו) 'וַעֲשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ וכו'. ושם (כ"ח) 'וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתּוֹ מִטְּבַעְתּוֹ אֶל טְבַעַת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא יִזָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד', מכאן שהחושן והאפוד צריכים להיות צמודים לאהרן הכהן, ולא לזוז ממנו כלל. וצריך להבין, מה כל כך חשוב בחושן שצריך להיות צמוד לבל יזוז כלל מהכהן? אלא, התורה באה ללמדנו דרך המשפט, שיזוהרו שופטי ישראל שלא יזוּו ממשפטי התורה כלל, והחושן מרמז על מערכת המשפט כמו שכתוב במלאכה זו: (שם כ"ט-ל) 'וַיִּנָּשֵׂא אֶהָרֶן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לְבָבוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לִפְנֵי ה' תָּמִיד. וְנִתְּתָ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתְּמִיּוֹם וְהָיוּ עַל יָבֵיב אֶהָרֶן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי ה' וְנִשָּׂא אֶהָרֶן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבָבוֹ לִפְנֵי ה' תָּמִיד'.

שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט

עוד ניתן ללמוד ממה שהתורה כותבת שנשא אהרן את שמות בני ישראל בחושן המשפט, שאסור לשופט להכיר פנים במשפט, ולא יחשוב על אחד הצדדים שהוא עני או עשיר, מכובד או פשוט, אלא כולם שווים, כי המשפט הוא לפני ה', וצריך לדונו על פי מה שצויה הבורא, ועל כן צריך שלא יזח ממנו כלל.

פי המעיל רומז לפי האדם

בעשיית המעיל ככתוב: (שם ל"א-ל"ב) 'וַעֲשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֶפֶד כְּלִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה פִּי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֶׁפָּה יִהְיֶה לְפָנָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה לוֹ לֹא יִקְרָע'. הנה, ממלאכת המעיל צריכים ללמוד לשמור על כל מוצא פינו לבל ילכו לדברים בטלים, שכן במעיל אורגים את פיו שלא יקרע, כך פיו של האדם צריך להיות סגור לבל יפתח. שמא תאמר שגם לדברי תורה ותפלה לא יפתח פיו, אלא יתנזר מכל דיבור שהוא? על זה דרשה הגמ': (חולין פט ע"א) "אמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם' - מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאלם. יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר צדק תדברון". מכאן שצריך האדם לשמור את פיו שיהיה כאלם לדיבורים אסורים, אבל לדברי

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תצוה - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

אחת לששים או לשבעים שנה

בפיטום הקטורת או אומרים 'אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה וכו' – וכי לא יכלו לכתוב תאריך מדוייק? אלא שהקטורת היתה מורכבת מ-365 מנים כמניין ימות החמה, וביום הכיפורים היה נכנס הכהן לקה"ק ולוקח דקה מן הדקה ומקטיר. עבודת פיטום הקטורת היתה קשה, כי היה צריך להחזיק בד בבד את המחטה, ואת האש, ולערבבם, ופעמים שהכהן היה מחזיק את המחטה בפיו. היה כהן שיש לו ידיים גדולות, והיה כהן בעל ידיים קטנות. ועל כן אומרים שאחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שיריים, כלומר ממה שהוא השאיר, וזה היה משתנה לפי ידי הכהן. [וטעות הוא מה שאומרים לחצאין, כי לא היה חצאין אלא שיריים ממה שנשאר מכף ידו של הכהן. ולמרות זאת אומרים את זה, ותקובל ברצון].

עד שגזרו בב"ד של מטה

הגמ' מספרת: (חגיגה טו ע"ב ובגיטין ו' ע"ב בסוגיית פילגש בגבעה) "אשכחיה רבה בר שילא לאליהו, אמר ליה מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא? אמר ליה קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן, ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר. אמר ליה: אמאי משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר. אמר ליה אמאי? רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק! אמר ליה השתא קאמר מאיר בני אומר". אומרים משמו של הבן איש חי, שכיון שעד אז לא נקבע למטה שרבי מאיר עשה כדון, על כן לא הזכירו אותו – אבל משבא רבה בר שילא ודן אותו לכף זכות, הסכימו עמו בישיבה של מעלה, ומאז התחילו להזכירו בדרך חיבה 'מאיר בני'.

הסכמת ב"ד של מעלה על קביעת מועדים

חגים ומועדים נקבעים על פי קביעת ראשי החודשים, ועל הלבנה נאמר חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם. ואמנם, כאר בית דין משנים את קביעת הראש חודש כדי שהמועד יחול במועד נוח וטוב לישראל, מסכימים עמם בית דין של מעלה. ועי' כתוב בירושלמי 'אשירה לה' כי גמל עלי – מה שפוסקים כאן, עושים ומקיימים למעלה (עיי' יפה עיניים על מסכת כתובות דף כ"ג ע"א והגאון שם).

כי חוק לישראל הוא – התאריך בידי ישראל

על המשפט נאמר (תהלים פ"א) 'כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב', מכאן אומר הזוהר הקדוש שאת זמן המשפט אנחנו קובעים. אפשר לתאר אדם שיש לו משפט פלילי חמור ביותר, והשופט קובע לו תאריך למשפט לעוד מספר חודשים, אבל הנאשם מבקש שיהיה המשפט אחרי יומיים כי אז יחול יום ההולדת שלו, והוא מאמין שיהיה לו מזה סימן טוב – והשופט מסביר לו פנים ומסכים עמו; הנה הקטגור בראותו את פני השופט שמאיר פנים לנאשם, מתייאש ויורד' מהתקפתו, כי הוא כבר מבין שלא יצליח בה נגד נאשם זה. כך

תורה, למצוות ולתפלה יהיה פיו פתוח כאולם, ולא כאלם. גם במתכונת המעיל ניתן ללמוד דבר זה וכדלקמן.

וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֵאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְפָנָי ה'

במעשה המעיל כתוב: (שם ל"ג-ל"ה) וְנִשְׁמַע עַל שׁוֹלְיוֹ רַמְזֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל שׁוֹלְיוֹ סְבִיב וּפְעָמָי זָהָב בְּתוֹכָם סְבִיב. פְּעָמָן זָהָב וְרַמּוֹן פְּעָמָן זָהָב וְרַמּוֹן עַל שׁוֹלְיוֹ הַמַּעֲלֵל סְבִיב. וְהָיָה עַל אֶהָרָן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֵאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְפָנָי ה' וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת. מכאן שכשאדם עומד 'לפני ה', כלומר שעומד בתפלה, או בדברי תורה וכדומה, אז 'ונשמע קולו', שלא יאמר שהוא מנוזר מכל דיבור, כי אין זו דרך התורה כלל, אלא צריך להשמיע קולו כל עוד זה למטרות קודש.

מטרת החושן

בתרגום יונתן בן עוזיאל מבאר כמה חשובה מעלתו של חושן האפוד, וכמה צריך נושאו לדאוג לשויון בין האנשים. וז"ל: (שם ל') "יותתן בחשן דינא (כלומר בחושן המשפט) ית אוריא דמנהרין מליהון ומפרסמין טמירן דבית ישראל". כלומר שהאורים ותומים היו מפרסמים את מה שהיה חבוי בתוך לבבות בני ישראל. עוד כותב "וית תומיא דמשלימין בעובדיהון לכהנא רבא דתבע אולפן מן קדם ה' בהון דבהון חקיק ומפרש שמא רבא וקדישא דביה אתבריין תלת מאה ועישרתי עלמא וחקיק ומפרש באבן שתיה דבה חתם מארי עלמא פום תהומא רבא מן שירוייא וכן מאן דמדכר ההוא שמא קדישא בשעת אניקי משתזיב וטמירן מגליין ויהון על לבא דאהרן בזמן מיעליה קדם ה' ויטול אהרן ית דין בני ישראל על לביה קדם ה' תדירא". כלומר, שתפקידו של אהרן בהיותו שליח של עם ישראל כמו שהגמ' אומרת (יומא י"ט קידושין כ"ג) - "הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וכו' שלוחי דידן נינהו" - לדאוג לכך שלא יפלו בין אחד לשני ובין איש לרעהו.

כמה מידות לציץ הזהב

בין בגדי הכהן הגדול נמצא הציץ. התורה כותבת: (שם ל"ו) וְנִעְשִׂיתָ צִיץ זָהָב טְהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַה'. הגמ' אומרת שהציץ בא לכפר על עזות המצח. הגמ' מביאה מחלוקת אם הציץ היה עם שורה אחת או עם שתי שורות וז"ל: (סוכה ה ע"א) "ציץ דומה כמין טס של זהב, ורחב שתי אצבעות, ומוקף מאזן לאזן, וכתוב עליו שתי שיטין: יו"ד ק"א מלמעלה, וקדש למי"ד מלמטה, ואמר רבי אליעזר ברבי יוסי אני ראיתו ברומי, וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת". ונראה שאין סתירה בין הדברים, אלא באמת היו כמה סוגי מידות לציץ, בשביל להתאים את זה למידת ראשי הכהנים.

הכהן הגדול חייב לשמוע לסנהדרין, ואם ביקש שעל הציץ יהיה כתוב בשיטה אחת, היו הסנהדרין דנים בדבר, והיו הדיינים מאשרים זאת, ובדור אחר אמרו שצריך שתי שיטין, והקב"ה אמר ככל אשר יורוך, ואם כך פסקו וקבעו בבית דין של מטה, הסכימו עמם בית דין של מעלה, למרות שבמהלך הדורות השתנו מידות הציץ.

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תצוה - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

להעמידו, עד שהתחילו דתן ואבירם ללגלג עליו. כשהגיע ראש חודש ניסן שבו נולדו האבות, ואחו משה רבנו במשכן ועמד מעצמו, וזהו שכתוב הוקם המשכן (עיי'ן רש"י שם).

משכן – השכנת שלום

הניסים הגדולים שליוו את בניית המשכן היו למטרה אחת, והיא שיהיה המשכן השכנת שלום בין אדם לרעהו, ובין איש לאשתו. הנה כשעלה משה רבנו ע"ה למרום עשו בני ישראל את העגל, ויצא עליהם הקצף, אמר לו משה רבנו להקב"ה: רבש"ע, אין לבניך משכן, והסכים עמו ואמר לעשות משכן.

נישואין – השראת שכילה בבית

את השכנת השלום שהמשכן מביא לעולם רואים מהגמ' (כתובות סב ע"ב) "רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא (רצה להשיאו אשה), וכו' אזיל איעסק ליה לבריה בי ר' יוסי בן זימרא, פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב (נתנו לו שתיים עשרה שנה ללמוד תורה [עוד שידע את הש"ס בעל פה]). אחלפיה קמיה, אמר להו ניהו שית שנין. אחלפיה קמיה, אמר להו איכניס והדר איזיל (כלומר שהעבירו אותה על פניו והפחית מהזמן שקבעו לו עד שאמר שעתה רוצה לשאנה). הוה קא מכסיף מאבחה (התבייש בכך מאבוחו), א"ל בני, דעת קונך יש בך, מעיקרא כתיב תביאמו ותטעמו, ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". היינו שרק בביאת הארץ אז יהא מכון לשבתך. ולבסוף הקב"ה הסכים שיבנה המשכן במדבר וגם תשרה בו שכילה.

השראת שכילה בבית – ברכת השכילה שורה בו

חז"ל אומרים שכשאיש ואשה זוכים שכילה ביניהם, כלומר שבינתם נעשה כמו המשכן. ומכאן שבבית אדם לא ינהג בלי עול, כי ביתו הוא כמו משכן ממש, וצריך להשרות שכילה בביתו. יתאר אדם לעצמו שבא מלך לבקרו בביתו, והוא לא מכבדו כלל, ואפילו מראה שלא אכפת לו אם ילך לו מביתו, הרי שהמלך יעניש אותו קשות על העלבון הזה – ובמקביל אם יכבד אותו, כך יכבד אותו המלך מדה כנגד מדה. כך צריך להרגיש כלפי הבורא שבא לשכון בביתו של האדם אחרי שנשא אשה, וצריך לנהוג כמו ציווי המלך בכל רגע ובכל עת, ואם כך הקב"ה מברך את בעלי הבית ההוא שתשרה שכילה בכל מעשה ידיהם.

קשרים אסורים והמותרים בשבת

יש סוגי חיבור שונים, מהם קשים ומהם פחות קשים, ויש בהם נפקא מינה להלכה בשבת. יש קשרים שהקושר אותם בשבת חייב, ויש שאינו חייב עליהם, ויש קשרים שמותרים, והעקרון הוא האם לקשר זה יש הגדרה של קשר של קיימא או לא.

קשר הפוסל לעדות, ושאינו פוסל לעדות

וכך כותב כה"ח (סי' שיי"ז ס"ק א'): "הכלל יש בזה ג' חילוקים, אם קשר קשר של קיימא כגון שדעתו שיהיה קשור כך לעולם

הקב"ה עושה עם עמו ישראל חסד עצום שהוא אומר לעם ישראל שתאריך יום הדין הקדוש בידיים שלהם, ואז נסתם פי המקטרג בראותו מראש כזאת מחווה מאת הבורא לעמו. והקב"ה אומר לו לך ואסוף לי נתונים פליליים וקטרוגים מעמים אחרים, אבל בעם ישראל אל תגע.

מידות הציץ והכרובים

הגמ' מפרטת מהיכן לומדים את גודלו של הציץ וכן של כרובים וז"ל: (סוכה ה ע"א) "רב הונא אמר מהכא 'על פני הכפרת קדמה' - ואין פנים פחות מטפח. - ואימא דבר יוכני (וכמו שמבאר רש"י עוף גדול הוא מאד, ובבכורות (נז, ב) אמרינן פעם אחת הטילה בר יוכני ביצה במקומנו, וטבעה ששים כרכים ושיברה שלש מאות ארזים) - תפשת מרובה - לא תפשת, תפשת מועט - תפשת. וכו' ונילף מכרוב דכתיב אל הכפרת יהיו פני הכרובים - אמר רב אחא בר יעקב, גמירי, אין פני כרובים פחותין מטפח וכו' ומאי כרוב, אמר רבי אבהו כרביא, שכן בבבל קורין לינוקא רביא. אמר ליה אבבי אלא מעתה דכתיב פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם היינו כרוב היינו אדם - אפי רברבי ואפי זוטרא. וממאי דחללה עשרה בר מסככה? אימא בהדי סככה! - אלא מבית עולמים גמר, דכתיב והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלושים אמה קומתו וכתוב קומת הכרוב האחד עשר באמה וכן הכרוב השני. ותניא מה מצינו בבית עולמים - כרובים בשליש הבית הן עומדין, משכן נמי כרובים בשליש הבית הן עומדין. משכן כמה הוי - עשר אמות, דכתיב עשר אמות ארך הקרש וכו' פשו להו עשרה".

מאזניים, ומשקל של ימינו

מידות ומשקולות צריכים להיות מדוייקים. פעם היו שוקלים עם משקולות על מאזנים בעלי שתי צלחות, והיו באים פקחים ומוודדים את דיוקם של המתכות מהמשקולות של המקדש, וגם את אמות המידה היו מוודדים לפי אמת המקדש, וכך היו שומרים על צדק המאזנים והאבנים. ובזמן ששומרים על משקולות בצדק, בטל מעם ישראל עמלק (עיי'ן רש"י דברים פרק כ"ה בסופו), והוא מדה כנגד מידה, וכשמוודדים בהתחשבות תמיד יותר כדין, כך בשמים מוודדים לנו בהתחשבות ולטובה. בימינו אמנם אין מאזניים כמו של פעם, אבל יש מאזנים חשמליים המראים את כמות השקילה ואת מחירה, וצריך בתחילה להניח פחות, ולראות את המחיר, אחר כך להוסיף על המשקל מעט, אבל לא גובים את הסכום שנרשם בשנית לאחר ההוספה, אלא את המחיר הראשון.

הקמת המשכן

בבית המקדש היו הכלים מורכבים ולא קלים, כגון הכרובים שהם מקשה אחת, המזבח שממנו היו קרנותיו, המנורה מקשה אחת וכו'. גם מלאכת הקמת המשכן לא היתה פשוטה, וכולה היתה בנס, כמו שחז"ל אומרים שכשמשנה רבנו קבע את התאריך בגמר מלאכת המשכן ליום כ"ה כסלו לא יכלו

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תצוה - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

כאשר אדם אחר עוזר לו, וגם כשמקפל לבדו לא יקפל יפה על פי הקיפולים (ועיין בשו"ע סי' ש"ב סעי' ג', ולכה"ח ומש"ב שם).

דיבורים מותרים ואסורים בשבת

עוד הגמ' אומרת שם שלא יהיה דיבורו של אדם כדיבורו ביום חול, וגם שהילוכו של אדם כהילוכו של חול, כלומר שלא ילך מהר אלא לאט לאט – שנאמר ממצוא חפצך ודבר דבר, ואם תשיב משבת רגלך. רש"י ביאר שדיבור אסור בשבת הוא במשא ומתן. אבל התוס' אומרים בשם ר"ת, וז"ל: "אלא אומר ר"ת כדאמר בויקרא רבה (פ' לד) ר"ש בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול ובירושל' אמרי' בטורח התירו בשאלת שלום בשבת". כלומר, שבשבת אסור לומר 'שלום' אלא שבת שלום דוקא – מכאן רואים גודל חשיבותו של השבת שאפילו 'שלום' צריך להיות עם כבוד שבת דוקא. והטעם הוא, שאם יאמר לחברו 'שלום' כדרכו בחול, ייגרר וישאל אותו על הפרנסה שלו, ועל מצב הדולר וה'אירו' במשק וכדומה, על כן צריך להזהר לכבד את השבת כדיבור מאוד.

והוא גם כן מעשה אומן – כלומר, שתי דברים – חייב חטאת בין על קשירתו ובין על התרתו. ואם הוא קשר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן, פטור אבל אסור. ועיקר החילוק הוא אם יעמוד לעולם, ויש אומרים שבעה ימים מחייב. והוא אחד מאבות מלאכות. ובימינו למרות שאין קרבנות, יש נפקא מינה לעניין פסולי עדות, שנפסל לעדות אם עבר איסורי חטאת במזיד, אבל אם האיסור מדרבנן, לא נפסל משום כך, עד שיתרו בו (ועיין כה"ח סי' ש"ז ס"ק א', ב').

קשירת עניבה בשבת

עוד נפקא מינה לעניין תשובה, שהתיקון בשוגג שונה, ובמזיד שונה. וצריך לדעת כמה תעניות צריך להתענות על חילולי שבת, ואם ישים על לבו דברים אלה תמיד, בודאי שישמור את השבת שמירה יתירה. את העניבה שלי אני קושר פעם בחמש שנים, ויש שפותחים וקושרים פעמיים ביום, והנפקא לקשירתה בשבת, שמי שלא פותח אותה שנים אסור לקושרה בשבת, ואצל השני לא (ועיין ר"פ ח"ב סי' מ"ד או"ח, ועיין לרמב"ם פ"י מהלכות שבת הלכה א', ב', ג' וכן הלכה ה', ו', ז').

יין חזק במיוחד

הגמ' בנדרים (מ"ט ע"ב) אומרת: ראתה מטרוניתא אחת את רבי יהודה והיו פניו צהובות ביותר, ואמרה לו שהוא בודאי מגדל חזירים או מלוה בריבית – אמר לה ששתייהם אסורים. אמרה לו כנראה שאתה שותה יין – אמר לה שאין הוא מסוגל, אלא פעם בשנה שותה ארבע כוסות, וכוס קידוש והבדלה, וקושר את ראשו מפסח עד עצרת מרוב כאבי ראש שנגרמו לו משתיית אותו היין.

הכנה לתורה מפסח עד עצרת

מור דודי הרב הגאון רבי יהודה צדקה ע"ה – ראש ישיבת 'פורת יוסף' מבאר, שהיה קושר את ראשו עד עצרת, שמפסח היה מתכוון לקבלת התורה, והיה ראשו 'קשור' ליום הנכסף, ולא היה זו ממחשבה זו ומהכנה זו עד קבלת התורה, כי כל מטרת יציאת מצרים זה מתן תורה.

קיפול בגדים וטלית בשבת

אדם שבליל שבת הוריד את חולצתו, או את מכנסיו והם מגוחצים להפליא, ורוצה לקפלם בצורה מסודרת שלא יתקמטו, בכדי שילבשם למחרת לכבוד שבת. ולכאורה, כשם שמוותר לרוחץ כלים לכבוד שבת לצורך שבת, גם זה מותר – על זה המשנה אומרת (שבת ק"ג ע"א) "מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים", והטעם הוא כי הכל לכבוד שבת. והגמ' מבארת "אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא באדם אחד, אבל בשני בני אדם – לא, ובאדם אחד נמי – לא אמרן אלא בחדשים, אבל בישנים – לא. וחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים, אבל בצבועים – לא. ולא אמרן אלא שאין לו להחליף, אבל יש לו להחליף – לא". בשבת אסור לקפל את הטלית

בשו"ע כתוב (בסי' תקנ"ד סעי' כ') כתוב: אין שאלת שלום לחבירו בת"ב, אך אם אמר לו חברו עם הארץ 'שלום' ישיב לו בשפה רפה ובכובד ראש. הרה"ג הרב עדס ע"ה, מספר על עם הארץ אחד שפגש את חברו ביום ט"ב ואמר לו 'שלום' עליך, מה שלומך בשפה רפה ובכובד ראש, ומה שלום המשפחה?" וכי אמר לו חבירו: מה אתה אומר? ענה לו: כך כתוב בשו"ע. אמר לו חבירו: אופן האמירה צריך להיות בשפה רפה ובכובד ראש, ולא כפי שאמרת.

יוסף בחירי

דרך אגב, יש מי שאומר שהכותרת של השו"ע נכתבה על ידי השו"ע. ויש אומרים: שהיא נכתבה על ידי אחרונים, המדפיסים. הני"מ היא, אם הכותרת נגד דברי מרן, האם מתחשבים בזה או לא.

ישנו ספר הנקרא 'יוסף בחירי' ובו ישנם פרטים נפלאים על מר"ן הב"י ועל המלאך המגיד. ונקרא כך כיון שהמלאך המגיד היה קורא לר' יוסף קארו 'יוסף בחירי'. ואמר לו המלאך שעתיד הוא לחבר חיבור שיתפרסם מסוף העולם ועד סופו, בזכות ענוותנותו.

הרמ"א כתב גם כן חיבור וקראו "המפה", מכיון שאמר כיון שיש לנו שולחן ערוך, כעת צריך לפרוס עליו מפה, וכל זאת עשה מתוך ענווה יתירה שהיתה בו. וכן לא רצה שלספרדים יהא שו"ע אחד, ולאשכנזים יהא שו"ע אחר.

פסיקת הלכה

בישדי חמד' מובאים כללי הפסיקה ההלכתית. מרן רבי יוסף קארו אמר שאינו מרשה לפסוק הלכה מתוך השו"ע, אלא ללמדו את הגמרות, רא"ש, רמב"ם, טור ב"י וכי' ואח"כ יפסקו

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תצוה - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

חשיבות לימוד ההלכות

היה יהודי חשוב שהיה מגיע ראשון לשיעור, והייתי מכבדו ומושיבו לידי. יום אחד בא אלי אדם וסיפר לי כי הוא ראה את אותו אחד שאני מכבדו, שנסע בחג השבועות ברכבו לכותל, וחזר. אמרתי לו שלא יוציא שם רע סתם כך, וצריך לברר את הענין. ביום שבת שלאחר מכן, ישב אותו יהודי לידי, ולאחר השיעור פתחתי עימו בשיחה על חומרת הדלקת אש בשבת וביו"ט ואיסור נסיעה ביו"ט. ענה לי אותו אדם: כבוד הרב, קרוב לשנה אני יושב אצלך בשיעורים ואף פעם לא אמרת שאסור לנסוע ברכב ביו"ט?! אמרתי לעצמי, רבשי"ע מה יעשו לי בשמים, לא אמרתי את ההלכה הזו?! ועניתי לו: הרי הדבר פשוט שאסור. אך ידוע כי תמיד אוהבים לזרוק את האשמה על האחרים, ואומר רבשי"ע שכל אדם ילמד בעצמו את ההלכות ולא יצטרך לשאול רב.

לעיתים, הרב חוזר על ההלכות פעמיים ושלוש, ואומר בעל ספר 'מסילת ישרים' שיחזור עוד ועוד כדי שיכנסו הדברים בלב התלמידים.

מסופר על רב אחד שבכל שבת היה מתחיל פסוק וממנו ממשיך בדרשתו. אמר לו אחד המתפללים: כבוד הרב, בכל שנה אתה דורש אותו דבר, תעשה קצת שינויים. ענה לו הרב: אתה זוכר במה פתחתי לדרוש בשבת שעברה? ענה לו: כן, התחלת בפסוק פלוני. שאל אותו הרב: ומה המשכתי הלאה? ולא ידע אותו אדם.

מכאן אנו רואים שאדם צריך לחזור על לימודו, מאה ואחד פעמים כמנין מיכאל"ל.

בגמרא כתוב (מגילה ז' ע"ב): "רב אשי הוה יתיב קמיה (דרב כהנא) נגה ולא אתו רבנן (לא באו התלמידים בליל פורים לישבה ללמוד, אך ביום באו). אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן? (ענה לו רב אשי) דלמא טרידי בסעודת פורים. אמר ליה: ולא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה".

(שואלים המפרשים: מדוע חזר לו מ' פעמים, שיחזור מאה ואחד פעמים? ועונים: משל לאדם שיש לו מטבעות זהב בכיסו, בכל רגע ורגע הרי הוא בודק אם הם נמצאים, כך גם בלימוד התורה בכל פעם ימשמש במה שלמד).

אורה זו תורה

ביום פורים נוהגים לשבת ולעסוק בתורה, כיון שכתוב "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" - אורה זו תורה, ואח"כ עושים סעודת פורים.

אמרתי לרב גדול, שביום פורים אנו נוהגים ללמוד קודם הסעודה את הלכות פסח, אך נוהרים שלא להניחו על השולחן

את ההלכה. כיום אנו פוסקים הלכה מתוך מה שכתוב בשו"ע. אבל אין ללמוד מתוכו פסיקה לענין הלכה אחרת שאינה כתובה במפורש, אלא ישנו צורך בלימוד מהמקורות החל מהגמרא וכו'.

ואם יש לאדם שאלה ילך לחכם וישאל, או שילמד את המקורות בעצמו.

חילל שבת בשוגג מה דינו?

ישנה מחלוקת בין רשב"י לחכמים מה דינו של אדם שחילל שבת בשוגג:

דעת חכמים: פטור. ואילו רשב"י אומר: חייב. לדוגמא, אם היה לאדם חתיכת שומן ושאל את הרב מה דינה? ופסק לו הרב: כשר. והלך לרבנים נוספים וגם הם פסקו שהבשר כשר, ואכלה. ואח"כ התגלה שהיא חלב - לדעת חכמים, פטור מקרבן, כיון שאכילתו היתה על סמך פסיקת ההלכה של הרבנים.

אבל רשב"י מחייבו להביא קרבן למרות שהוא אנוס, מכיון שהיה עליו ללמוד את ההלכה בעצמו מתוך הספרים, ולדעת את התשובה, ומדוע הלך לשאול רב? (ענין מסכת שבת דף צ"ג ותוסי' שם ד"ה הכי גרסינן).

מהלכות ברכות

כאשר אדם ילמד את ההלכה מיסודם, הוא יראה כמה מחלוקות נחלקו, עד שהגיעו לפסיקה ההלכתית הסופית. למשל, הדבר ברור לנו כי על **סוכר** מברכים 'שהכל', אך צא וראה כי הרמב"ם הביא סברות האם ברכתו 'העץ' - כיון שנוצר מקני סוכר, או ברכתו 'האדמה', ולמסקנה פסק מספק שברכתו 'שהכל' (ענין רמב"ם פ"ח מהלכות ברכות הלכה ה').

וכן לענין **פופקורן** - דעת הרמב"ם ברכתו 'האדמה', וי"א: ברכתו 'שהכל'. ולמעשה: יקח גרגיר תירס אחד ויברך 'אדמה', ובכך יפטור את שאר הפופקורן.

ברכה על **תפוז** **מרוסק**: דעת הרמב"ם - ברכתו 'אדמה'. דעת האחרונים: כיון שאין ניכר הפרי ברכתו 'שהכל' (ענין רמב"ם שם ד').

לא יאמר אדם שברכת 'שהכל' פוטרת הכל, אלא עליו ללמוד את ההלכות על בורייך.

משל לאדם שראשו כואב עליו באמצע הלילה, הרי הוא נוטל כדור 'אקמולי', אבל בבוקר הוא ניגש לרופא ושואל אותו לפשר החולי, ואז יתכן והרופא יתן לו רפואה אחרת המתאימה. כך הנמשל, אם אדם מסופק באמצע הלילה בענין מהי הברכה, יברך 'שהכל', אך בבוקר, ילך אצל חכם לברר את ההלכה, שהרי לא ילך להעיר את החכם באמצע הלילה.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תצוה - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שבט. וי"א: שתזהר שלא תקשור קשר חזק אלא רפוי, שאם לא כן יהא בזה איסור קושר (עין ט"ז ס"י ש"ז ס"ק א', ומג"א (ס).

מדידה לצורך מצוה בשבת – מותרת

כל מדידה שהיא לצורך מצוה – מותרת בשבת. כגון: אם אשה הגיעה למקוה בע"ש ורואה שחסר מים – מותרת לבלנית למדוד את המים על ידי מקל או ס"מ כיון שזו מדידה לצורך מצוה, כדי לדעת אם יש במקוה 40 סאה.

בזמננו, היו מודדים בעזרת חוט, לפי מידת המרצפות, כל מרצפת עשרים ס"מ, ובין עשרים ס"מ למשנהו, היו קושרים קשר, וכך ידעו כמה ס"מ יש בחוט, שנהפך למידה של "מטר".

הרב הגאון רבי חיים נאה ע"ה היה אוהב להתפלל בביכ"נ 'מוסיוף' והיה לו בכיס ס"מ מתקפל עשוי מעץ, וביום שבת היה הולך לאנשים ומודד את כנף טליתם אם יש בהם שיעור בין הכנף לפתיל. ומותר לעשות כן בשבת משום שהיא מדידה של מצוה.

מסיר אזנו משמוע תורה

בעל הבא"ח כותב שהיו אנשים יושבים במוצאי שבת ואומרים פיוטים, או שומעים דרשה מהרב, והיה אחד מסתכל מהחלון לראות אם יצאו כוכבים או לא, ואח"כ קנה שעון זהב, וכשהגיע זמן צאת השבת היה פותחו ורומז לרב שיסיים. ואומר הבא"ח, וכי זהו מלווה מלכה שמחכים שהשבת תצא מהר?! משל לאדם שבאו אליו אורחים האם בכל רגע יביט בשעונו מתי ילכו?!

וכתוב "מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה" (משלי כח, ט), והדבר חמור מאד. ומדוע כתוב בפסוק שתפילתו תועבה, מה הקשר בין תפילה לתורה? כי לעיתים אדם אומר לרב כבר שמעתי את ההלכות הללו ואני יודע אותם, אך הוא שוכח שהוא בכל יום מתפלל את אותו הנוסח בכל התפילות, והדבר אינו מפריע לו לחזור עליה שחרית, מנחה וערבית, לכן "מסיר אזנו משמוע תורה" – שאומר כבר שמעתי זאת כמה פעמים, אז "גם תפילתו תועבה", גם הקב"ה כביכול אומר לו, כבר שמעתי אותך בבוקר ובצהרים, אתמול ושלשום.

פתיחת קופסאות שימורים

בזמננו היו אומרים שאסור לפתוח קופסאות סרדינים קטנות או קופסאות רסק עגבניות קטנות. אך כיום התירו זאת – הכיצד? ויש לדעת כי אין ההלכה משתנה אלא המציאות משתנה, כי בזמננו היתה העניות מצויה, ואפילו בקופסא הקטנה היו משתמשים לאיחסון דברים, אבל כיום אין כל שימוש בקופסאות שימורים הריקות ולכן מותר מהדין לפותחם בשבת. אבל המחמיר לפותחם בע"ש, תע"ב.

יש עליו חמץ, וזאת מכיון שנאמר "ליהודים היתה" וכו', כי רק בכח התורה זכו לנסים ולנפלאות.

סגירת רוכסן (ריצ'רצ') בשבת

יש מי שאומר: הלו בש סוודר או מעיל עם רוכסן אסור לסגור בשבת משום קושר, ולמרות שזה קשר עראי, מ"מ הוא תוקע, שהרי מכניס את חלקו התחתון של הרוכסן לתוך הפלסטיק בחוזק. ולמעשה, זהו קשר עראי ומותר לסגור בשבת.

אבל מעיל גשם שתוקע בו את פרוותו בביטנה בשבת: הדבר תלוי באדם: אם דרכו לפורקו בכל פעם שמגיע לביתו נקרא קשר עראי ומותר בשבת, אבל אם דרכו להשאירו עד הערב או עד למחר – אסור לו לעשות כן בשבת, כיון שהתקיעה היא קבועה, ובפרט אם מניחו יותר זמן.

החלפת מצעים בשבת

ישנם אנשים שמקפידים שיהיו מצעים נאים וסדינים נקיים לשבת. ואם שכחה האשה להחליפם ורוצה לעשות כן בשבת, רשאית. אך יש להזהר שלא לסגור את כיסויי השמיכות באופן קבע.

בזמננו, היו סוגרים את הכיסוי של השמיכות והכריות בעזרת שרוך, ובשבת ניתן היה לקושרו בקשר וחצי בלבד, ולא שני קשרים.

אך כיום, סגירת סדיני המצעים היא על ידי רוכסן או סוגרים העשויים מפלסטיק – ואמנם החלפת המצעים מותרת בשבת, אך יש להזהר מלסגורם משום קושר, שהרי ישארו כך גם לשאר ימי השבוע. וי"א: שקשר עניבה אסור אם עשוי להשאר 24 שעות או יותר.

סגירת שקיות בדבק רב פעמי או בחוט ברזל

כיום ישנו פטנט בסגירת שקיות חטיפים או פיצוחים, שמוצמדת לשקית חתיכת נייר דביק לסגירה חוזרת רב פעמית בכדי שתישמר טריות המזון – ואין בזה משום איסור קושר בשבת, כיון שהיא סגירת עראי, שנעשה לשם כך שיכול לפתוח את השקית בכל שעה שיחפוץ.

סגירת שקיות ניילון בעזרת חוט ברזל, כפי שמצוי בשקיות לחם – מותר לסגור בשבת רק סיבוב אחד, אך לא שני סיבובים כי בזה הוא קשר של קיימא. ואף כי אינו קשר מעשה אומן, מ"מ חוששים למ"ד הסובר שבכגון זה פטור אבל אסור. ועל כן הקונה לחם פרוס, צריך לפתוח את השקית מערב שבת, וכן יזהר כשסוגר יסגור כאמור לעיל.

קשר של מצוה

קשר של מצוה – מותר בשבת. ולכן אשה הלו בשבת בשבת צעיף או מטפחת על ראשה, כיון שכיסוי הראש הוא מצווה אצל האשה – יכולה לקושרם

קול צופיך

מִרְוֵן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי
הַרַב מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תצוה - תשס"ג - מאת מִרְוֵן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי זְצוּק"ל

כידוע בכל תפילות יום חול, ערבית שחרית ומנחה, ברכות העמידה זהות. אפילו בר"ה וביוה"כ (בלי מוסף) הן זהות, ורק תפילות שבת אינן זהות, בלילה – "אתה קדשת", בשחרית – "ישמח משה", ובמנחה – "אתה אחד". ואומר על זה אבודרהם שזה מרמז על שלוש שבתות, שבת בראשית, בריאת העולם – "אתה קדשת", וויכולי מדבר על שבת בריאת העולם. בשחרית "ישמח משה במתנת חלקו" – מרמז על שבת מתן תורה, כי הגמרא במסכת שבת (פ"ו ע"ב) אומרת שלכל הדעות התורה נתנה בשבת. ובמנחה אנו אומרים 'אברהם יגל' וכו' – על זמן ביאת הגואל.

אנו מחכים ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים, ויהי רצון שנוכה לכך במהרה בימינו אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!
שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org
www.harav.org

קופסאות שימורים גדולות של חמש קילו וכדו' - אסור לפותחם בשבת משום שיוצר כלי בפתיחתם, כיון שיש שעושים בהם שימוש, לאחר שהם מתרוקנים.

פתיחת בקבוק שמפניה

יש לפותחו מערב שבת. אך אם לא עשה כן, אסור לפתוח בידיו את החוט ברזל שמקיף את הפקק בשבת, אלא יורידנו בעזרת מזלג או סכין, כי כשם שאסור לקשור בשבת, כך אסור להתיר.

קשירת שרוכים בשבת

בשרוכים של נעלי הילדים הקטנים מצוי הדבר שהם נקרעים במהרה. ויש לדעת שאסור ביום שבת להשחיל שרוכים חדשים. ועל כן, יקנה כמות של שרוכים חדשים לעת הצורך, וביום חול יעשה בהם שימוש על ידי שישחילם בנעליו ויוציא, כך שאם יקרע לו השרוך בשבת לא תהיה לו בעיה להשחילו כיון שנקרא שרוך ישן (ועיין לשו"ע סי' ש"ז ע"ב), ובאר היטב שם ס"ק ד', ולכה"ח ס"ק ל"ה, ולמשב ס"ק י"ח, ועיין לגאון שם ס"ק י"ט, כ"ו).

קשירת השרוך בכובע של מעיל גשם – מותרת בשבת בקשר של עניבה, אך אם יצא החוט בשבת – אסור להשחילו שנית. ואם נקרע – אסור להשחיל שרוך חדש. בזמנם, היה גומי מושחל בבגד התחתון, ואם בשבת הוא נקרע אסור לקושרו כיון שישאר שם בקביעות והוא קשר של קיימא.

היכון לקראת אלוקיך ישראל

מעיקר הדין, כשרוצה להתפלל צריך להכין עצמו בקשירת חגורה המפרידה בין הלב לערווה (גערטל). אנו מסתפקים בבגד הפנימי שחוצץ, וכל זה משום "היכון לקראת אלוקיך ישראל". ואם אינו לובש מכנסיים פנימיים מהודקים ע"י הגומי, וכן אין לו במכנסיים העליונים חגורה, יש לו ללבוש חגורה מיוחדת לפני התפילה.

ולפני שמגיע לבית הכנסת יפתח את כפתורי מעילו, וכשכנס לבית הכנסת יכפתרם – משום כבוד בית הכנסת. או שיטול ידיו לפני התפילה. ודי בפעולה אחת שיעשה כהכנה לקראת אלוקיך לישראל. ואנשים שעובדים עבודת כפיים ובאים למנחה, חייבים לרוחץ ידיהם לפני התפילה, לפי שידיו לא נקיות, ובפרט מי שהחליף גלגל למכוניתו וכדו'.

נטילת ידיים לכהן אף בביתו

לעיתים יכול לעשות את פעולת "היכון" עוד בביתו, כגון: כהן שקשה לו ליטול ידיו במים קרים בבית הכנסת, רשאי ליטול ידיו בביתו במים חמים, ויאמר שנוטל בשביל ברכת כהנים, ואף שתעבור שעה אות יותר, הנטילה מועילה, וזאת בתנאי ששמר שידיו לא יגעו במקומות המכוסים או בנעליו.

